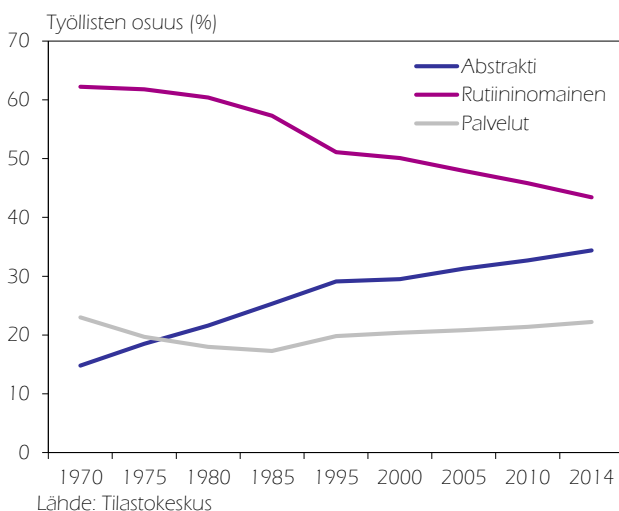

MITÄ SUPISTUVIEN AMMATTIEN TYÖNTEKIJÖILLE TAPAHTUU?

Työmarkkinoiden polarisaatio on yksi keskeisimmistä teemoista empiirisessä työn taloustieteessä. Erityisesti teknologinen kehitys on syrjäyttänyt rutiininomaisia työtehtäviä, joille on ominaista samojen työtehtävien runsas toistuminen ja jotka voidaan helposti ohjelmoida robottien tehtäväksi. Tällaiset työtehtävät sijaitsevat yleensä palkkajakauman keskivaiheilla, ja näihin lukeutuvat mm. erilaiset toimistotyöt (ns. rutiininomaiset ja kognitiiviset) ja monet perinteisen teollisuuden ammatit (ns. rutiininomaiset ja fyysiset). Teknologisen kehityksen lisäksi myös toimintojen ulkoistaminen voi aiheuttaa merkittävää ammatillista rakennemuutosta kotimaassa.

Samaan aikaan kun rutiininomaisten työtehtävien määrä taloudessa on supistunut, niin rinnalle on noussut palkkatyötä matalapalkkaisiin palveluammatteihin ja korkeapalkkisiin asiantuntijatoihin. Työmarkkinoiden polarisaatiosta onkin tullut yleinen ilmiö kehittyneessä yhteiskunnassa, kuten myös Suomessa. Vaikka työmarkkinoiden rakennemuutosta on tutkittu paljon viimeisen vuosikymmenen aikana, varsin vähän tiedetään ilmiön vaikutuksista yksilötasolla: mihin syrjäytyvien ammattien työntekijät päätyvät? Kansainvälisessä kirjallisuudessa on pääosin tutkittu globalisaation, kuten Kiinan halpatuonin, vaikutuksia teollisuuden työntekijöiden palkkoihin ja työllisyyteen. Palkansääjien tutkimuslaitoksen uudessa tutkimuksessa tarkastellaan supistuvissa ja rutiininomaisissa ammateissa työskentelevien liikkuvuutta eri ammattien ja ei-työllisyyden välillä hyödyntämällä suomalaista kokonaisaineistoa vuosille 1970-2014. Tutkimus julkaistaan PT:n työpapereita-sarjassa piakkoin.

TYÖLLISTEN OSUUDET ERI AMMATTIRYHMIEN MUKAAN 1970-2014

Kuvio 1 esittää asiantuntijoiden (abstrakti), rutiininomaista työtä tekevien ja palvelutyöntekijöiden osuudet vuosina 1970-2014. Kuviosta havaitaan, että rutiininomaisten ammattien osuus on vähentynyt noin 20 prosenttiyksiköllä viimeisten 45 vuoden aikana, kun taas abstraktien tehtävien osuus on noussut liki samassa suhteessa. Palveluammattien osuus on kasvanut verkkaisesti vuodesta 1985 lähtien. Ammattirakenteiden muutos ei ole siis nykyajan trendi, vaan robotit ovat vieneet suomalaisia työpaikkoja jo useamman vuosikymmenen ajan. Missä nämä henkilöt ovat? Erityisesti mediassa maalataan uhkakuvia mahdollisesta massatyöttömyydestä, mutta katsaus historiaan ei tue tätä näkemystä.

Taulukko 1 esittää työllisten siirtymämatriisit viiden vuoden ajanjaksojen keskiarvoina ammattiryhmittäin. Laskelmat on tehty erikseen ajanjaksoille 1970-1995 (paneeli A) ja 1995-2014 (paneeli B). Deskriptiivisen tarkastelun perusteella poistuminen rutiininomaisista ammateista on hiukan lisääntynyt viimeisten 20 vuoden aikana. Toisaalta ammatillinen liikkuvuus pienipalkkisiin palveluammatteihin tai siirtyminen työttömyyteen tai työvoiman ulkopuolelle on pysynyt melko vakiona koko 45 vuoden tarkastelujakson aikana. Mielenkiintoista on se, että ammatillinen liikkuvuus ylöspäin on lisääntynyt merkittävästi erityisesti toimistotyöntekijöiden keskuudessa. Esimerkiksi 15 prosenttia rutiininomaista ja kognitiivista (RK) työtä tekevistä henkilöistä on siirtynyt korkeapalkkaiseen asiantuntijatehtävään viiden vuoden kuluessa.

Tutkimuksen ensimmäisen päätuloksen mukaan korkeapalkkaisten abstraktien töiden osuuden kasvu taloudessa johtuu pääosin siitä, että rutiininomaisista töistä on siirrytty urapolkua pitkin ylöspäin. Työntekijöiden koulutustaso ja koulutusala linkittyvät vahvasti näihin siirtymiin. Erityisesti sellaiset rutiininomaista työtä tekevät työntekijät, joilla on koulutus liiketaloudesta, tekniikasta tai luonnontieteistä, on suurempi todennäköisyys siirtyä asiantuntijatehtäviin.

Toisen tutkimustuloksen mukaan toimistotyöntekijät pärjäävät ammattirakennemuutoksessa selvästi perinteisen teollisuuden työntekijöitä paremmin. Erot työntekijäryhmien välillä pysyvät merkittävinä, kun mallissa vakioidaan yksilöiden välisiä eroja tärkeissä taustaominaisuuksissa, tai kun analyysissä tarkastellaan vain niitä henkilöitä, jotka joutuvat vaihtamaan työtä eksogeenisen työttömyysshokin seurauksena. Tällöin erityisesti perinteisen teollisuuden työntekijät ja varsinkin naiset tippuvat suuremmalla todennäköisyydellä pienipalkkisiin palveluammatteihin tai työttömyyteen toimistotyöntekijöihin verrattuna.

Keskipalkkaisten, supistuvien ammattien työntekijät ovat pääosin sopeutuneet hyvin ammattirakenteen muutokseen Suomessa. Merkittävä osa heistä on pystynyt kipuamaan korkeapalkkisiin asiantuntijatoihin, ja nämä siirtymät linkittyvät vahvasti paitsi koulutustasoon, myös koulutusalaan. Yksi keskeisimpiä koulutuspolitiikan työkaluja olisikin lisätä kou-

lutuspaikkoja erityisesti sellaisille aloille, joista on helpompaa siirtyä toiseen työtehtävään mahdollisen työn menetyksen jälkeen.

Kolikron kääntöpuolena ovat erityisesti rutiininomaista ja fyysistä työtä tekevät (nais)työntekijät, jotka pärjäävät ammattirakennemuutosrallissa toimistotyöntekijöitä heikommin. Huolestuttavaa on se,

että monet heistä ovat varttuneempia työntekijöitä ja usein vain perusasteen koulutuksen varassa, mikä viittaa siihen, että mahdolliseen osaamisvajeeseen voi olla vaikea esittää toimivia työkaluja esimerkiksi muuntokoulutuksen tai aikuiskoulutuksen avulla. ■

Terhi Maczulskij

TAULUKKO 1. TYÖLLISTEN SIIRTYMÄMATRIISI ERI TYÖMARKKINA-ASEMIEN VÄLILLÄ

		Vuosi t+5				
		Abstrakti	RK	RF	Palvelut	Työttömät / työvoiman ulkopuolella
Paneeli A: 1970-1995						
Vuosi t	Abstrakti	78 %	8 %	4 %	4 %	6 %
	RK	10 %	72 %	5 %	4 %	9 %
	RF	5 %	3 %	78 %	4 %	10 %
	Palvelut	4 %	6 %	8 %	69 %	13 %
Paneeli B: 1995-2014						
Vuosi t	Abstrakti	82 %	6 %	4 %	2 %	6 %
	RK	15 %	67 %	4 %	5 %	9 %
	RF	7 %	4 %	75 %	3 %	11 %
	Palvelut	7 %	6 %	4 %	73 %	10 %

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos